

V. ŽMEGAČ, »KNJIŽEVNOST I ZBILJA«, »Školska knjiga«, Zagreb 1982.

Piše: Zlatko Kramarić

Najnovija knjiga V. Žmegača, svjetski poznatog germaniste, redovnog profesora Filozofskog fakulteta u Zagrebu, »Književnost i zbilja«, tematski i problemski nadovezuje se na dvije njegove prethodne knjige: »Kunst und Wirklichkeit. Zur Literaturtheorie bei Brecht, Lukacs, Broch, Gehlen, Bad Homburg (Berlin) Zurich 1969. i »Književno stvaralaštvo i povijest društva«, »Liber«, Zagreb 1976.

Iščitavajući sadržaj knjige čitatelj dobiva dojam heterogenosti; autor govori o gnoseološkim problemima književnosti, o književnoj historiografiji, o mogućnostima marksističkog pristupa književnoj povijesti, o osnovnim principima recepcije, o problemima književno-povijesnih tipologija, o problemu zbilje u književnom djelu, odnosno o funkcioniranju zbilje unutar književnosti. Autor, također, raspravlja o semantičkom polju termina »realizam«, o (ne)adekvatnim uporabama istoga termina, o fenomenu kontingenције (»slučajnosti«) u književnom djelu. Žmegač iznosi i vrlo zanimljivu genezu »opscenog« u književnom stvaralaštvu. Ova prividna heterogenost razrješuje se problematiziranjem središnje teme knjige: odnos književnosti i zbilje. Žmegač smatra da pojmovi »književnost« i »zbilja« ne moraju nužno predstavljati dva odvojena svijeta, već da između njih postoji određena korespondencija. Da bi uspostavio tu korespondenciju, Žmegač književnom stvaralaštvu pristupa:

a) kao integralnom dijelu povijesne stvarnosti i
2) kao relativno autonomnom vidu jezičnog komuniciranja, koje uvijek tuju jezične zakonitosti.

Knjiga se sastoji iz dva dijela – u prvom (Metodološki problemi književne povijesti) autora prvenstveno zanimaju »preobrazbe i preslojavanja«, koje usprkos izvjesnim konstantama, društvenim i estetskim konvencijama, prate književno stvaralaštvo. Pristupajući »konvencijama« kao društvenim kategorijama, Žmegač stvara odlučujuću pretpostavku za teoriju discipline nazvane povijest književnosti.

Drugi dio knjige (Iskustvena zbilja i književne konvencije) posvećen je proučavanju složenog odnosa književnog stvaralaštva i »zbilje«. Treba naglasiti da ovdje autor uvažava i primjenjuje određene postavbe opće teorije informacije, jer u sustavu književne komunikacije Žmegač razlikuje komunikacionu os, koju čine autor – tekst – primalac, i kontekstualnu os, koju čine književnost – tekst – društvena realnost/zbilja.

Autoru je posvema jasno da svaki pristup književnom djelu koji ne uvažava društveni kontekst neće biti u stanju dokučiti svu »istinu« književnosti, jer ideja komunikacije pretpostavlja odnos a ne pretpostavlja supstancijalizirani pojam teksta kao zatvorenog i ograničenog predmeta analize, kako su to htjeli ruski formalisti, strukturalisti ili stalistička književna kritika. Iako je književna komunikacija po mnogo čemu specifična komunikacija, jer se u njoj prvotno ostvaruje estetska funkcija, ipak je ne možemo u cjelosti svesti samo na tu funkciju, zato što se u okviru književnog teksta u komunikacionom procesu pojavljuje nekoliko konteksta, koji njene tokove razgranavaju. Očito da se time pitanje književnog stvaralaštva uslošnjava. Htjeti razumjeti tekst nije moguće bez konteksta, neke dmslene sredine koja daje tekstu određeno značenje. Ovdje V. Žmegač djelomice usvaja neke postavbe M. Solara, koji također smatra da ideja analize teksta pretpostavlja sama sobom odmah i ideju konteksta, ideju da tekst biva razumljiv – prema tome i biva zapravo tekstem – tek u stanovitom kontekstu. Kontekst tako postaje korelativni pojam teksta, ali nevolje time nisu prestale; nužno bi trebalo utvrditi što je to »pravi« kontekst nekog teksta, onaj kontekst u kojem tekst dobiva pravi smisao. Izvodeći ovaj upit do kraja, konzekvence bi bile slijedeće: književno djelo uopće nema pravi kontekst, a, prema tome, neme ni pravi smisao. No, Žmegač u svojoj knjizi ipak ne ide do kraja u izvođenjima problema.

Knjiga »Književnost i zbilja« je, nema sumnje, značajni doprinos razvoju metodologije književne znanosti u nas; pisana na zavidnom teorijskom nivou; ona svjedoči o autorovim tragačkim naporima da o najzanimljivijim problemima moderne znanosti o književnosti piše znalački i na rijetko pristupačan način, tako da knjigu mogu lako čitati i oni kojima to nije zanimanje.

ZDRAVKO KRSTANOVIĆ: »SLOGOVI OD VODE«,

KNJIŽEVNA OMLADINA MAKEDONIJE, SKOPLJE 1981.

Piše: Zoran D. Čukić

U sadašnjem veoma dinamičnom trenutku mlade hrvatske poezije, Zdravko Krstanović je sasvim izuzetna lirski pojava. On je pjesnik izvan okvira generacije kojoj pripada (rođen 1951. godine, objavio je sledeće knjige poezije: »Književstvo riba«, »Kuća« i »Dinamit«, za koje je dobio nagrade »Sedam sekretara SKOJ-a« i »Mlada Struga«), jer se ni po čemu ne vezuje za svoje saputnike niti, pak, nastavlja veoma živu i bogatu, lirski izrazito nahuntu tradiciju starije i novije hrvatske lirike. Krstanović je nov i samorodan, pjesnik izvan serije, sam za sebe generacija, dovoljno snažna ličnost koja se odlučila da sama započne nešto novo i da u svojim nastojanjima bude rigorozno dosljedna, čak i u onim trenucima kada je osjećala da su neka njena traženja možda i apsurdna.

U razradi svoje lirski filosofije koja je široko, sugestivno i veoma ubjedljivo izložena u knjizi »Slogovi od vode«, ovaj mladi dalmatinski pjesnik pošao je od činjenice da je čovjek neprekidno prisutan u životu, da je stavljen u dinamičan odnos prema ljudima i stvarima, i da upravo u tom odnosu ispoljava snagu i karakterne osobine svoje ličnosti. Čovjek je, po shvatanju ovog pjesnika, bačen u burne tokove svijeta i mora u njima egzistirati, mora djelovati jer je to jedini način na koji može da dokaže i da produži svoje prisustvo u vremenu. Krstanović u zbirci pjesama »Slogovi od vode« analitički veoma široko i lucidno razlaže jednu sasvim posebnu pjesničku specifičnost: on je žustar, njegova je pjesnička vizija kontemplativna, duboko misaono motivisana, na momente je satirična a u izvjesnim slojevima i ironična. . .

Krstanovićeve opservacije su oštre, on ni u jednom trenutku nije sentimentaln, nije mekan: život za njega nije ni maštanje, ni sanjarenje – život je izraz dramatičnih sagledavanja brojnih istorijskih i društvenih napora i protivučenosti. Živjeti za ovoga pjesnika ne znači samo bezbrižno pjevati, već znači, u stvari, boriti se za ljudski integritet i identitet, savladati ljudske slabosti, afirmisati nove vrijednosti, stvarati ih pjesmom, ispunjavati ih energijom budućih čovjekovih dana, dozivajući ih iz daljine i košmarnosti čovjekove sadašnjosti i budućnosti.

Iz stiha u stih, bez žurbe, ali istrajno, Zdravko Krstanović istražuje motivske i ritmičke zakonitosti. Ne vidim da se, pri tome, trajnije vezuje za određenu pjesničku formu, što mu, uostalom, i ne pada teško, jer se izražava jezikom čiju »mladost« nijesu mogle učiniti krutim ni književna ni kulturna preobražavanja. Pjesnik je sačuvao bezazlenost same riječi, gotovo djetinjsku neposrednost kazivanja.

Nije razborito dijeliti pjesničke motive zavisno od toga da li oni pripadaju, uslovno govoreći, poretku prirode ili poretku kulture. Ipak, držeći se tradicionalnih određenja u poeziji Z. Krstanovića valja istaknuti premoć motiva iz takozvanog poretka prirode. Zašto je to tako?

Utisak je da čežnja za izvorima i elementarnim stepenima stvari ili pojava neposredno utiče na izbor motiva. Krstanović se okreće prema prirodi kao prema velikoj Majci Praporoditeljki, zaštitnici i tajni. Sa tragovima mit-skih naslućivanja – u podlozi Krstanovićevog pjevanja djeluje sprega imaginacije i sklonosti da se podražava puerilističko viđenje svijeta.

»Ne plaćamo više stanarinu
Niko nas pepelom ne posipa
Niko nam nad glavom ne stoji. . .«

»Slogovi od vode« je, prije svega, mudra knjiga. U pedesetak pjesama, koje je čine, nalazimo, raširenu pred nama, sliku ljudskog života u kojem Zdravko Krstanović nalazi trenutke ljepote: situacije, slike, sjećanja, zvuke. . . Pisanje o tim trenucima ozarenja ne pretpostavlja nikakav uopšten sud o životu, već je pokušaj da se različito obojenim dijelovima života nađe pravo mjesto i da im se odredi prava mjera – da se i svijetlo, i tamno, i sivo prozračni mudrošću koja se ne ushićuje i koja ne očajava.

U pitanju je, očito, jedna vrlo široka ravna pjesničkog mišljenja i osjećanja, kojoj Krstanović svakom svojom novom pjesmom dodaje i pečat nove duhovitosti. Iz ove poezije izbija iskustvo i mudrost, simboli sa sintetizovanim i obogaćenim značenjem se obnavljaju, to je sada snaga koja pesimizam miri s vitalnim snagama u čovjeku, tragičnu viziju života s aktivnim principom i potrebom za prevladavanjem, to je sada pjesnik koji je i tradicionalan i moderan. To je, zahvaljujući većini obnovljenih krstanovićevskih i na svež način upotrebljenih simbola, opet njegova sfera, ona kojom je od uvijek bludeo, to je njegovo prostranstvo s kojim se sukobljavao i mirio, to je njegov poetski svijet s osobenim životom, koji ima sopstvene forme, sopstvena pravila, sopstvenu etiku i sopstvenu dijalektiku. To je izvaredan poetski svijet.

Neka, najzad, kao potvrda njegove privrženosti ideji o literaturi kao i o širini, o zajedništvu koje povezuje ljude i narode, posvjedoči podatak da je objavio ovu zbirku na makedonskom jeziku, potvrđujući uvjerenje da se svuda gdje je bratstvo literature osjeća svoj da je bratstvo u literaturi jedan od omalgama bratstva među narodima, suvišno je isticati.

